

Montuïri, un municipi del Pla

SORTIDES DIDÀCTIQUES I COMPETÈNCIES

Celso Calviño Andreu
Jerònia Sampol Fornés

ACTUALMENT l'Àrea de Coneixement del Medi Natural, Social i Cultural té com a màxima finalitat aconseguir que l'alumnat en acabar l'etapa de l'Educació primària hagi adquirit una formació competencial, per això és necessari, que tots els continguts que es seleccionin i es programin en el currículum responguin a aquest objectiu, això és, que ajudin a l'adquisició de les competències generals bàsiques. Ara bé, convé tenir ben clar però, què entenem per competència? Segons Philippe Perrenoud, una competència és *la facultat de mobilitzar un conjunt de recursos cognoscitius (coneixements, capacitats, informació...) per a enfrontar-se amb pertinència i eficàcia a una família de situacions*.¹ Aquest autor en el mateix article exposa un exemple concret, però molt vàlid i explicatiu per a entendre com podem treballar i ajudar els alumnes a adquirir les competències, consisteix en el fet que l'alumnat aprengui a orientar-se per dins una

ciutat desconeguda i enumera una sèrie de procediments per a adquirir-les: lectura d'un plànol, situar-se en el lloc que es troba, demanar informació, aplicar uns determinats coneixements a noves situacions, observació centrada en la realitat... Veurem com amb l'itinerari-sortida al terme municipal de Montuïri, tot això es treballa i a més es potencia la creativitat.

Nosaltres en el tercer cicle de l'Educació primària, des de fa molts d'anys, i ja abans que es generalitzàs el concepte de competència, teníem present que les sortides eren una eina bàsica per a la construcció de coneixements i la formació integral de l'alumnat. Consideràvem que eren uns dels recursos imprescindibles per aconseguir uns aprenentatges complets i comprensius. Per això, actualment creiem fermament que significativitat i competències són dues referències que estan i han d'anar lligades durant tot el procés d'aprenentatge, ja que una sense l'altra no són suficients per aconseguir uns resultats pedagògics i didàctics òptims.

Sí que voldríem, abans de començar a explicar la visita al terme municipal de Montuïri fer un incís so-

bre la funcionalitat didàctica de les sortides. Des de diferents sectors del món educatiu es demana dur a terme una reflexió i replantejament didàctic de com s'han de treballar i enfocar les sortides per part del professorat. Això vol dir, evitar que una sortida, itinerari o visita a un determinat lloc, es transformi en una experiència aliena al context curricular. Pilar Benejam diu que *ni els avenços de la tècnica ni la reflexió pedagògica han invalidat l'interès didàctic de les sortides, però han obligat a resituar la seva concepció i la seva pràctica*.² Nosaltres estam amb això, demanar-nos si les diferents activitats que hem treballat fins ara durant les sortides i els continguts (conceptuals, procedimentals i actitudinals) que tractam i la forma d'organitzar-los són prou significatius i adequats per a l'adquisició de les dites competències bàsiques.

Anem a analitzar-lo. En primer lloc, s'ha de dir que per a adquirir les competències no es pot aconseguir duent a terme una determinada activitat una sola vegada, sinó que han de ser activitats treballades de forma continuada i sistemàtica i emmarcades dins una estructura

¹ Perrenoud, P. (2000). El Arte de Construir Competencias a Nova Escola. Setembre. Págs. 19-31. Traducció al castellà de Luís González Martínez.

² Benejam, P. (1996). Els objectius de les sortides a Perspectiva Escolar. Nº 204. Abril. Pág. 2.

més amplia que nosaltres anomenam experiència didàctica. Han de ser en primer lloc activitats seqüenciades i realitzades curricularment en espiral. Nosaltres feim el símil en que cada competència és un sac on al llarg de cada pràctica educativa hi anam abocant constantment continguts de tota classe i a mesura que s'omple, l'alumne és capaç de fer-ne un ús apropiat i aplicar-les en altres contextos nous que van sorgint, tant escolars -educació formal- com en els personals o socials -educació no formal-. Indubtablement i resumint, aquestes activitats, per tant, han de poder ser aplicades en qualsevol moment i en situacions concretes i sobretot reals. Per això creim que les sortides són un recurs molt vàlid per aconseguir aquest objectiu competencial.

En una sortida, com en tota pràctica o experiència duita a terme fora de l'aula és necessari realitzar unes activitats abans, durant i després, sempre procuram que aquestes siguin obertes.

La primera activitat que feim amb l'alumnat en començar qualsevol tipus d'experiència, és obrir un debat per establir unes normes que són consensuades entre tots i que s'han de respectar en tot moment. Això és una proposta que sempre s'ha de prioritzar per sobre totes les altres, ja que si l'alumnat no la compleix serà difícil dur a terme l'objectiu pedagògic i didàctic marcat. En el cas de l'anada a Montuïri en què necessitam un autocar per desplaçar-nos començarem per establir les normes que hem de mantenir durant tot el trajecte. Després n'establirem unes altres que s'han de seguir durant l'itinerari per dins el poble. Pensar quines són les normes i escriure-les es pot fer en petit grup i després es debaten entre tota la classe. També ho treballam en moltes altres experiències, com per

exemple l'hort, sortides pel barri, visites per la ciutat i en altres sortides o itineraris en general. El bon comportament i respecte pels vianants i pel patrimoni és molt important. Indubtablement tot està molt relacionat amb la competència lingüística i la competència social i ciutadana.

Per dur a terme un aprenentatge significatiu és necessari primerament saber què coneix l'alumnat sobre el tema o experiència que s'ha de dur a terme, per tant, és necessari saber quins són els seus conceptes previs. En petit grup fan un mapa conceptual, que normalment és molt senzill, sobre el que saben i ho expliquen davant el grup classe, això ajuda a obrir un altre debat sobre el que hem de veure i conèixer, en aquest cas, la visita al terme i nucli urbà de Montuïri. Per tant estam omplint una altra vegada el sac de determinades competències com són la competència lingüística, la competència social i ciutadana i la competència aprendre a aprendre. Hem de fer un incís per remarcar que els mapes conceptuals els utilitzam com a metodologia bàsica i l'alumnat en fa un ús constant. En un article en aquesta mateixa revista dèiem: *Hi ha aprenentatge significatiu quan la nova informació que arriba a l'alumne es pot relacionar de manera no arbitrària i substancial amb el que l'alumne ja sap (preconceptes). Una de les eines millors per aconseguir-ho és a través dels mapes conceptuals, aquests podem emprar-los com veurem com a estratègia i com a tècnica cognitiva.*³

Després de veure el que coneixen i saben sobre el lloc que s'ha de visitar, la següent feina didàctica serà resituar, corregir i completar tot el que saben. A més es completa demanant a tot l'alumnat quines coses els agradaria conèixer i que troben interessant sobre la visita. En petit grup preparen una sèrie de preguntes.

Assabentat el professorat del que coneixen, saben i volen aprendre es passa a seleccionar i organitzar els continguts que es plasmaran en un quadernet didàctic, titulat *Montuïri, un poble des Pla* que consta d'una part informativa i unes activitats que procuram, com hem esmentat en un paràgraf anterior, que siguin obertes.

El més important és saber on anam i per això es consulta en un atlas i es localitza Montuïri per, seguidament, situar-lo sobre un mapa mut. La sego-

³ Calviño, C. i Sampol, J. (2004). Els mapes conceptuals, una estratègia bàsica per a l'aprenentatge a la revista *Cantabou*. N: 17. Desembre. Centre de Professors d'Inca.

na activitat és assenyalar sobre el mateix mapa el recorregut, municipi per municipi, des del nostre centre fins a Montuïri, a més de veure quins són els seus municipis limítrofs. Seguidament es consulta per internet, llibres o enciclopèdies quins són els aspectes físics i humans del terme montuïrer. La informació que s'extreu ha de ser resumida i processada, no val la simple copiada d'un text, sinó que cada alumne ha de processar la informació i analitzar quins són els conceptes més generals i els subordinats, es treballa la seva jerarquització i s'elabora el mapa conceptual corresponent. Coneguts quins són els accidents físics més importants del terme, durant l'anada a Montuïri i sobre una situació real tractaran de localitzar-los amb els graus respectius i reconèixer-los amb l'ús de la brúixola. Un lloc molt adequat és des del barri conegut com es Molinar on es veu tota la part del Massís de Randa o des del Puig de Sant Miquel on s'observa part del Pla. La pràctica no és més que un complement del que han après a l'escola sobre orientació. És aplicar uns sabers a una realitat. Voldríem especificar que moltes activitats dutes a terme a l'escola sempre són pràctiques i parteixen de situacions reals. Per tant tornam a omplir el sac de la majoria de competències, com són, la lingüística, la matemàtica, la social i ciutadana, l'aprendre a aprendre, la informació i competència digital, l'autonomia i iniciativa personal.

Abans de començar les activitats per dins el casc urbà de Montuïri és interessant fer-los observar l'emplaçament del poble, que es troba situat sobre un turó i que fa que la construcció dels carrers i de les cases siguin d'una manera determinada. Durant el recorregut pel poble anoten en un plànol el noms dels

carrers per on passen i observen les característiques arquitectòniques dels distints edificis, així com el traçat dels carrers, fent una especial diferenciació entre els carrers de nova i antiga construcció. De tota aquesta observació es dedueix que la construcció de les cases es deu a la seva funcionalitat utilitzant uns elements que les cases antigues conserven i les de nova construcció en tenen uns altres. Per fer més amena i motivadora la sortida es poden fer algunes activitats de l'itinerari amb forma de gimcana.

Resumint, l'itinerari està dividit en quatre recorreguts amb les corresponents aturades per treballar el quadernet. El primer parteix des Dau que és el lloc on ens ha deixat l'autocar, allà s'observa les cases de possessió des Dau i el carrer, que més tard l'hauran de comparar amb altres carrers del poble, i des d'allà, els alumnes que han format grups segueixen les indicacions del quadernet, servint-se sempre del plànol dels carrers del poble i de les preguntes que fan a les persones que troben.

En el segon es dirigeixen cap a les cases de Son Rafel Mas on observen i dibuixen el gran portal de mig punt de la façana. Pel carreró de Son Rafel Mas pujam cap a cas Metge Ferrando, la casa més monumental del poble i la plaça Vella, a la plaça observen els elements de les cases més antigues com a les finestres del sostre per entrar-hi la palla, cornises de teula, gàrgoles...

El tercer anam cap es Molinar passant per les cases de cas Fraret, can Rei i observant la finestra renaixentista de can Costa. En es Molinar observen la plaça de les tres creus amb la creu del Calvari i hi poden observar el molins fariners i investiguen demanant a la gent sobre el seu nom, per a què servien, recullen anècdotes i alguna llegenda que després a la classe ens servirà per parlar i debatre. També com hem esmentat abans és un bon lloc per realitzar activitats d'orientació.

L'últim recorregut ho feim des d'es Molinar cap a la plaça Major passant pel carrer des Pujol, és interessant observar els miradors i balconades de les cases. A la plaça observam l'emplaçament de l'església i ca s'Escolà situats a l'esplanada des graons, allà es troben tots els grups que seguirem pel carrer major fins arribar al punt de partida, es Dau.

Durant el recorregut fan fotografies que després juntament amb les que hem fet els professors s'utilitzaran a la classe amb la pissarra digital perquè cada grup expliqui el que ha observat i après.

Com podem veure amb el que hem exposat en els tres darrers paràgrafs es tornen a treballar activitats que tenen relació amb les diverses competències.

Per acabar, cal dir que les sortides escolars, les passejades didàctiques com a recurs formatiu i instructiu no són una invenció d'avui, ja a finals del segle XIX, el moviment pestalozzià i l'institucionista kraussista considerava el que anomenava Excursió Escolar com a part principal de la formació de l'alumnat. Mateu Obrador Bennàsser, entre altres activitats formatives, després d'una sortida, exigia a cada alumne elaborar un informe sobre tot el que havien vist, estudiat i après durant la sortida.⁴

⁴ Colom, A. J. i Diaz, F. J. (1977). Educación y sociedad en la Mallorca contemporánea. Ed. Caja de Ahorros de Colonia-Pollensa. Mallorca. Pàg. 64.